

‘Problemy psychospołeczne w okresie dojrzewania’

Okres dojrzewania to etap życia między dzieciństwem a dorosłością. Trudno wyznaczyć precyzyjnie okres czasowy w którym występuje. Zwykle początek wiąże się z rozpoczęciem dojrzewania płciowego. Koniec zaś jest jeszcze trudniejszy do ustalenia i bardzo płynnie przechodzi w okres wczesnej dorosłości- wiąże się go z takimi wydarzeniami życiowymi jak wyprowadzka z domu rodzinnego, rozpoczęcie studiów, pracy itp.

Okres adolescencji w potocznej opinii wiąże się z buntem i kontestacją świata dorosłych. Nie do końca odpowiada to prawdzie. Wyniki badań empirycznych dowodzą, iż dla większości młodych okres ten przebiega względnie spokojnie a relacje z rodzicami układają im się raczej harmonijnie. Niemniej jednak istnieje spora grupa dorastających (20, 30 %) dla której dojrzewanie jest właśnie okresem buntu i sprzeciwu wobec rzeczywistości. W tej pracy przeanalizowano te aspekty dojrzewania, które są związane z sytuacjami konfliktowymi, trudnościami psychicznymi i zdezadaptacyjnymi zachowaniami.

Jeśli chodzi o dojrzewanie biologiczne, następują bardzo intensywne i szybkie przemiany w funkcjonowaniu organizmu. Chodzi tu o gwałtownie szybki wzrost ciała, zarysowywanie się cech związanych z płcią biologiczną i osiągnięciem zdolności do reprodukcji. Gwałtowne zmiany nazywane są skokiem pokwitaniowym. Zmiany cielesne wywierają bardzo istotny wpływ na sposób postrzegania jednostki przez innych np. szybciej rozwijające się fizycznie jednostki są traktowane jak dorosłe mimo, iż ich dojrzałość psychiczna może być taka sama jak u jednostek wyglądających dziecinnie. Tego typu oczekiwania mają o wiele poważniejsze konsekwencje niż mogłoby się wydawać. Badania wykazały, że dziewczynki, które zaczęły dojrzewać wcześniej w młodszym wieku zaczynały życie płciowe i również wcześniej zachodziły w ciążę. Zjawisko nierównomiernego dojrzewania w klasie szkolnej wpływa na pozycję w grupie rówieśniczej np. później rozwijający się chłopiec może mieć niską pozycję w hierarchii grupowej i w konsekwencji może zostać kozłem ofiarnym. Zmiany fizyczne skutkują w samoocenie. Chłopcy częściej opierają mniemanie o sobie na sprawności fizycznej, natomiast dziewczynki na atrakcyjności fizycznej. Tego typu wzorce samooceny mogą mieć swoje skutki także w dorosłym życiu.

Istnieje wiele teorii opisujących i wyjaśniających okres dojrzewania. Ważną ich grupę stanowią koncepcje socjologiczne. Według nich motorem przemian w tym okresie są zewnętrzne czynniki społeczne. Specyficzne cechy okresu dorastania takie jak uniezależnianie się od wpływu autorytetu, zaangażowanie w grupie rówieśniczej, spora wrażliwość na ocenę społeczną sprzyjają poszukiwaniu i przyjmowaniu nowych ról oraz doznaniom braku ciągłości własnego życia. Każdej metamorfozie wewnętrznej jaką bez wątpienia jest omawiany okres

życia towarzyszy wzrost zależności jednostki od innych osób, zwłaszcza gdy wsparcie innych ma dostarczyć remedium na wątpliwości dotyczące własnej osoby. Zdarzenia życiowe w tym okresie, takie jak zmiana środowiska szkolnego, rozpoczęcie studiów wymagają odnalezienia się w nowych układach społecznych, sprostaniu nowym oczekiwaniom np. gdy młody człowiek trafia do liceum musi odnaleźć swoje miejsce w grupie rówieśniczej, spełniać oczekiwania nauczycieli itp. Te zmiany prowadzą zwykle do ewolucji koncepcji własnego ja, mogą być także dla jednostki stresujące. Nastolatek w tym okresie życia otrzymuje wiele sprzecznych komunikatów socjalizacyjnych: od rodziców, rówieśników, mediów. To wszystko przyczynia się do konfliktów, kryzysu tożsamości, poszukiwaniu własnego miejsca. Młodzi domagają się wolności i swobody wyboru w postępowaniu, starają się żeby traktowano ich na równi z dorosłymi, jednocześnie nie zawsze potrafią postępować odpowiedzialnie, a w konfrontacji z rzeczywistością mogą przejawiać postawy regresyjne, czyli świadczące o tęsknocie za dziecięcym poczuciem bezpieczeństwa udzielanym przez rodziców, dorosłych, opiekunów. Komunikaty udzielane przez rodziców również bywają niejednoznaczne. Z jednej strony mogą zachęcać dziecko do prób osiągania autonomii, z drugiej strony ograniczają ją stosując arbitralne nakazy i zakazy. Może to wpływać na niepewność tożsamości, pełnienia roli, bowiem komunikaty te z jednej strony oznaczają „jż jest się dzieckiem, z drugiej strony zaś, że jest się dorosłym. Ciekawym zjawiskiem jest fenomen delegowania. Oznacza to nacisk rodziców na młodych by realizowali ścieżkę życiową wymyśloną przez nich bez zwrócenia uwagi na aspiracje i potrzeby swoich dzieci. Delegowanie wiąże się często z realizacją ambicji dorosłych nie zrealizowanych przez nich samych w młodości. Dążenie do tego aby młody człowiek został lekarzem może zaspakajać ambicje rodziców. Delegowanie, jako że może nie uwzględniać osobistych potrzeb dziecka w wielu przypadkach prowadzi do buntu. Jednym ze zjawisk współczesnego świata jest, nazwana przez Marchanda, „Autosocjalizacja”. Polega ona na tym, że funkcja socjalizacyjno wychowawcza została przekazana z gestii rodziny na grupę rówieśniczą. Związane z tym jest często obserwowane zjawisko konformizmu młodego człowieka wobec grupy rówieśniczej, uleganie jej naciskom, chęć zaimponowania innym, identyfikowanie się z tożsamością grupową (jak w młodzieżowych subkulturach). Jak już wspomniano wcześniej zalecenia grupy rówieśniczej mogą stać w ostrej sprzeczności z ustaleniami rodziców. Przedstawionych tu kilka aspektów okresu dojrzewania oczywiście nie wyczerpuje tego tematu. Pokazują jedynie jak bardzo zmienia się życie dziecka: jego cele i dążenia, wartości i potrzeby. Mało jest osób na świecie, dla których czas dorastania przebiegł gładko i spokojnie. Zazwyczaj związany jest z buntem, szukaniem własnej drogi życiowej, a co za tym idzie ciągłych problemów.

JUSTYNA PERNAL

